

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Bewegen tussen geweld, conflict & trauma – Essays

De beide laatste essays betreffen het moeizame stuk van reflectie, inleving en verandering aan de kant van de dader, maar ook binnen de forensische hulpverlening, waar men worstelt met inleving en vertrouwen geven.

Alhoewel systeemtherapie niet direct wordt gezien als *the best practice* voor individuele traumabehandeling, vormt het verbinden van het individuele beleven van het trauma, conflicten en geweld met de systemische context en de maatschappelijke en sociale betekenisgeving (systemische individuele traumaexposure, site) de basis van het boek. Het vormt dan ook een houvast voor hulpverleners die gemerkt hebben dat de meer gangbare vormen van therapie geen sluitend antwoord geven aan cliënten die hulp zoeken voor hardnekkige conflicten of trauma's.

Als zodanig is het boek ook interessant

voor individueel werkende (systeem)therapeuten of systemisch werkers die niet met complex trauma, geweld of conflicten werken. Enerzijds omdat de essays benadrukken hoe wezenlijk maar ook hoe moeizaam het (her)vinden van verbinding met de sociale context kan zijn, anderzijds omdat juist door die verbondenheid met en inbedding binnen sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen heel helder wordt dat we niet als individu de volledige verantwoordelijkheid op ons kunnen nemen voor trauma, geweld en conflict.

Margriet van der Schee is werkzaam als psychotherapeut en systeemtherapeut voor adolescenten en volwassenen. Ze is leertherapeut, supervisor en ttc-gever, erkend door de NVRG. E-mail: m.a.vanderschee@gmail.com.

Ontijd – Familieroman over voltooid leven

Judith de Graaf (2023). Uitgeverij De Brouwerij. 252 pp., € 21,99
ISBN 9789080564206

Maud Schaepekens

Ontijd is de debuutroman van psychotherapeut en systeemtherapeut Judith de Graaf. Eerder schreef zij mee aan het boek *EFT in uitvoering* (2018) en publiceerde ze korte verhalen in literaire tijdschriften.

Het boek gaat over kunstenaar Leo, die sinds zijn beroerte eerst niet meer weet hoe hij moet leven en vervolgens ook niet meer weet waarom. Hij kan steeds minder, maar als hij iets niet wil van zijn omgeving, dan is het medelijden. Dus houdt hij zoveel mogelijk geheim wat hij allemaal niet meer kan en wat hem niet meer lukt. Want

medelijden voert hem terug naar de periode dat hij negen jaar was en zijn moeder plots verdween. Drie weken later werd ze gevonden. Ze was in ondiep water verdronken en Leo bleef achter met de vraag of zijn bestaan geen reden voor haar had kunnen zijn om in leven te blijven. Zijn vader wees zijn verdriet af en negeerde het uiteindelijk. Leo leerde dat hij vooral geen zwakte moest tonen.

Leo wil dan ook het heft in eigen handen houden door zelf te beslissen dat zijn tijd gekomen is om te gaan. Niet meer kunnen schilderen betekent voor hem het einde. Bovendien redden zijn kinderen zichzelf prima en hebben zij hem niet langer nodig. Zijn exen hebben een eigen leven, en voor de kleinkinderen lijkt hij ook niet van toegevoegde waarde te zijn. Als Leo zijn plan deelt met zijn drie kinderen, blijken zij zich daar echter niet zomaar in te kunnen vinden. Elk van hen gaat op

een eigen manier om met het nieuws, wat vervolgens zijn weerslag heeft op de relatie met hun vader en op de onderlinge dynamiek.

In het boek wisselen de perspectieven van drie verschillende gezinsleden elkaar af: dat van Leo, dochter Liedje en zoon Jarel. Opmerkelijk is dat er geen hoofdstukken zijn gewijd aan het perspectief van dochter Bobbi. Van de personages wiens perspectief wél wordt beschreven, maakt de auteur heel goed duidelijk wat hen beweegt, wat er in hen leeft en wat zij voelen ten opzichte van de ander(en), evenals wat in stilte wordt gevoeld maar niet wordt uitgesproken.

Het is goed merkbaar dat De Graaf een ervaren eft-therapeut is. Zo stelt in het boek soms een personage een vraag, waarna een eft-achtige ‘ondertiteling’ volgt – oftewel, wat het personage eigenlijk bedoelde te zeggen in plaats van de sociaal wenselijke zin die uit diens mond kwam. De hoofdstukken, beschreven vanuit de drie verschillende personages, tonen bovendien op vakkundige wijze hoe meervoudige partijdigheid eruit zou kunnen zien.

Bij de personages bestaat nieuwsgierigheid naar hun afkomst en familiegeschiedenis. Er leven onderhuids geheimen en trauma's. Onderling zijn er vastgeroeste patronen die zichtbaar worden dankzij zowel de levendige dialogen tussen de personages als de innerlijke conversaties die elk van hen voert.

Dochter Liedje voelt zich veel te jong en te zwanger om met de dood bezig te zijn. Dochter Bobbi is boos op het egoïstische voornemen van haar vader. Zoon Jarel kan in eerste instantie alleen maar huilen. Gaandeweg wordt ook de ontwikkeling van elk personage zowel zichtbaar als voelbaar voor de lezer.

Het boek is vlot geschreven. De tegen-

woordige tijd wordt zorgvuldig afgewisseld met terugblikken op het verleden. De dialogen zijn levendig. Ik zag ze als lezer als het ware voor mijn ogen plaatsvinden.

Bij momenten drijft De Graaf de spanning in het verhaal dermate op dat ik niet kon stoppen met lezen. Bijvoorbeeld als Liedje eindelijk met haar vader het gesprek aangaat over zijn vroeg overleden moeder. Het nooit besproken onderwerp komt eindelijk tot leven. Op het puntje van mijn stoel zat ik met Liedje mee te luisteren naar Leo's verhaal. Mooi is hoe Liedje uiteindelijk tegen haar vader zegt hoe belangrijk het voor haar is om dit te weten en hoeveel het bovendien duidelijk maakt over hem. Na het horen van dit verhaal linkt ze zijn keuze voor euthanasie aan de zelfmoord van zijn moeder en aan het in de steek laten van je kinderen. Voor Leo is dat nieuw. Zo had hij het nog niet bekeken.

De hoofdstukken waarin Leo zelf aan het woord is, voelen duidelijk anders aan dan de andere. Aan alles is merkbaar dat zijn kinderen meer in het volle leven staan dan hij. Toch worden ook gelijkenissen tussen Leo en zijn kinderen zichtbaar, juist door van zo dichtbij te belichten wat elk van hen bezighoudt. De personages vragen zich af hoe het leven ook anders had kunnen verlopen. Wat als iets in het verleden niet was gebeurd of wat als Leo's moeder in een andere tijd was geboren?

De bevalling van Liedje en het maken van de keuze voor de naam van haar nieuwe dochttertje worden op ontroerend mooie wijze beschreven. Tegen het einde van het boek werd ik als lezer op meerdere momenten geraakt – de personages leefden inmiddels zo in mijn hoofd, dat hun gevoelens niet anders konden dan mij meevoeren. De auteur weet het verhaal bovendien precies en mooi 'rond' te maken, bijna op filmische wijze en met prachtige details.

Ontijd – Familieroman over voltooid leven

De deskundigheid en ruime ervaring die de auteur heeft opgedaan als psychotherapeut en systeemtherapeut komen op prachtige wijze tot uiting in het boek. De personages krijgen op rijke wijze kleur en de onderlinge patronen voelen springlevend aan. Het is bijzonder om te lezen hoe ieder personage een eigen uniek zelf is, met een specifieke manier van denken over en kijken naar de ander en naar het leven.

Systeemtherapeuten weten natuurlijk wel vanuit hun opleiding wat intergenerationale trauma's teweeg kunnen brengen en welke dynamieken tussen gezinsleden er kunnen spelen wanneer zij worden geconfronteerd met impactvolle gebeurtenissen en met de naderende dood. In dit boek wordt die theoretische kennis verlevendigd en komt die tot je op een heel andere wijze dan aan de hand van een leerboek. Deze roman leest alsof je in

gesprek bent met de personen van het systeem waarmee je werkt, waarbij het prachtig is een inkijkje te krijgen in ieders denk- en gevoelswereld. Leerzaam en boeiend tegelijk.

De Graaf kan zichzelf naast psychotherapeut en systeemtherapeut nu ook met recht romanschrijver noemen.

Maud Schaepkens is als psychotherapeut en systeemtherapeut in opleiding werkzaam bij MET ggz in Hoensbroek. Daarnaast werkt zij als redactielid bij het *Tijdschrift voor Psychotherapie* en als docent systeemtherapie bij RINO Zuid. E-mail: mschaepkens@metggz.nl.

Literatuur

Graaf, J. de, & Zoetmulder, J. (red.). (2018). *EFT in uitvoering – Een casusboek*. Stichting EFT Utrecht.

Gezinstherapeut zijn

Peter Rober (2023). Pelckmans. 200 pp., € 32,00
ISBN 9789463373555

Wilco Kroon

'Het doel van de gezinstherapeut is niet genezing of probleemoplossing. De gezinstherapeut is gericht op het bevorderen van verbindingen in het gezin. De gezinstherapeut beseft dat verbinding geneest en beschermt tegen lijden in de toekomst' (p. 182).

Deze prachtige quote ten spijt: iedereen die met systemen werkt kent ze, de hoogste en dieptepunten van ons vak. Hoogtepunten ervaren we wanneer mensen, in verbinding met elkaar en met jou, nieuwe perspectieven ontwikkelen en wegen vinden hun leven te leven. En dieptepunten

worden duidelijk als contact stagneert, niet-helpende patronen zich repeteren, de vertwijfeling en irritatie toeslaan en je je afvraagt of je moeder toch niet gelijk had toen zij je ooit adviseerde een vak te leren ... Rober betoogt in dit boek dat vertwijfeling onontkoombaar, begrijpelijk en leerzaam is en dat je moeder ongelijk had: gezinstherapeut zijn is een vak, een vak waarin je kunt leren. Dit boek helpt daar wat mij betreft zeer bij.

Peter Rober is als hoogleraar verbonden aan het Instituut voor Familiale en Seksuologische Wetenschappen van de KU Leuven. Daarnaast en vooral is hij als gezinstherapeut, opleider en supervisor verbonden aan Context, het centrum voor relatie- en gezinstherapie van de KU Leuven. Rober is een geliefd spreker op congressen en zijn oeuvre is indrukwekkend. Gezinstherapeut zijn is een thema dat doorheen Robers werk steeds aanwezig is en in deze publica-